

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.

0030 Oslo



Oslo, 10. januar 2011
Vår ref: 1201/3900/11 TBP/hs

Hørings svar - Samiske barns språk og kultur i barnevernet

Det vises til Hørings sak - styrket tilsyn med ivaretagelsen av samiske barns språk og kultur i barnevernet (forslag til forskriftsendringer) av 11.10.2010

Bakgrunn for foreningens vurderinger

Forslag om endringer i forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem og i forskrift 11. desember 2003 nr. 1564 om tilsyn med barn i barnevernsinstitusjoner for omsorg og behandling har til formål å ivareta samiske barns rettigheter til eget språk og egen kultur som en oppfølging av lovverk og avtaler som allerede er stadfestet i Norge. (bl.a. ILO konvensjon nr. 169, og Sameloven). Psykologforeningen ser det som viktig for praktisk implementering av overordnede nasjonale vedtak at disse spesifiseres og konkretiseres i forskrifter som berører konkrete sider ved barns liv. Barnevernloven forplikter staten til å sørge for at barn har beskyttelse og omsorg i henhold til retningslinjene i Barnekonvensjonen. Sistnevnte påpeker at barn som tilhører urbefolkning ikke skal nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.

For barn med urbefolkningsbakgrunn som har vært utsatt for omsorgssvikt, vil det være særdeles viktig at gjenoppretting av beskyttelse og omsorg foregår innenfor de rammer, normer og verdier som barnet kjenner seg trygg ved. Kulturell omplassering, i en for barnet kritisk eller vanskelig livssituasjon, kan innebære store problemer med kommunikasjon og redusert nytte av ellers relevante tiltak. Dersom beskyttelse og omsorg i tillegg foregår i et språkmiljø som er fremmed for barnet, eller som barnet bare behersker delvis, vil det forsterke risikoen for samhandlings- og kommunikasjonsproblem, og således bli en ytterligere belastning for barnet.

Det fremgår av høringsnotatet at hensynet til barnets etnisk/kulturelle tilhørighet skal være del av en helhetsvurdering av hvilken plassering som er til barnets beste, men at dette hensynet ikke skal tillegges avgjørende vekt (side 4 i høringsnotatet).

Barn vokser opp innenfor en kulturell kontekst, og de kulturelle aspektene ved barns tilværelse er integrert i barnets totale oppvekstmiljø. Innenfor denne kulturelle rammen utformes barnets konkrete omsorgssituasjon/psykososiale miljø. Kulturelle kriterier og psykososiale kriterier er to sider av samme totalitet, og det er vanskelig å se hvordan den ene

kan ha forrang i vurderingen av hva som er til barnets beste (M. Saus, Kulturperspektivet i barnevernet, 2006).

Høringsutkastets formuleringer kan forstås som at det kan være konflikt mellom kulturelt relevante og gode psykososiale omsorgskriterier for samiske barn. Vi ser det slik at også for samiske barn er de beste psykososiale omsorgskriteriene å finne innenfor egne kulturelle rammer. Urfolkskultur, den samiske kultur, er en sårbar sosial konstruksjon, og det er viktig at barn som tilhører den samiske befolkning, (og hjelpetjenesten som skal ivareta barna) gis den nødvendige forståelsen av at samisk kultur ikke er i konflikt med barnets beste.

Forslag til endringer

Ad. Forskrift 2003-12-18 nr 1659, om fosterhjem

Det må gis klare signaler om betydningen av at barn skal få tilbud om videreføring av den kulturelt forankret oppdragelse som er relevant for barnets aktuelle og fremtidige kulturelle tilhørighet. Det foreslås derfor at § 4 første ledd, siste setning endres til:

Barneverntjenesten skal ta tilbørlig hensyn til at det er ønskelig med kontinuitet i barnets oppdragelse, og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn

Slekts- og familierelasjoner har en svært fremtredende funksjon i samisk kultur, og individets plass i slekts- og familienettverk er sentral for den rolle/funksjon personen har/får; en person "defineres" ved sitt slektskap ved navnsettingen og ved presentasjon for andre. Det er derfor svært viktig at samiske barn som fosterhjems plasseres, får vokse opp innenfor dette nettverket, og således bevarer sin sosiale identitet og integreres i "det samiske samfunnet". Det foreslås derfor en tilføyelse til §4, annet ledd.

Dette er spesielt viktig for samiske barn.

Høringsutkastet påpeker at det ikke alltid vil være mulig å kunne plassere samiske barn i samiske fosterhjem, men at fosterforeldrene som velges, må være i stand til å vise barnet nødvendig respekt og forståelse ut fra barnets egenart og kulturelle bakgrunn. Det presenteres videre ulike muligheter for å legge konkrete planer for ivaretagelse av barnets kulturelle og språklige tilknytning under fosterhjemsoppholdet.

Det er viktig at det fremgår direkte av forskriften at barneverntjenestens oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet også omfatter ivaretagelsen av barnets kulturelle tilhørighet. Det foreslås derfor en tilføyelse til §7, annet ledd:

..., og være spesielt oppmerksomme på behov for kulturell veiledning til fosterhjem som tar imot barn som er fosterhjems plassert utenfor egen kultur.

Forslaget til endring av forskriftens § 8 fjerde ledd, siste setning, angir behov for at tilsynsfører har samme kulturelle **eller** språklige kompetanse som barnet. Dette antar vi må være en skrivefeil, og at riktig formulering er "og". Forslag til endring av forskriftens § 8 fjerde ledd siste setning:

Det skal tilstrebes at tilsynsfører har samme kulturelle og språklige tilhørighet som barnet eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk og kultur.

Ad. Forskrift 2003-12-11 nr. 1564, om tilsyn

I høringsnotatets omtale av institusjonens ansvar for å utøve den daglige omsorg for barnet, påpekes det (side 7) at tilrettelegging for egnede kultur- og språkstøttende aktiviteter kan ses som en integrert del av innholdet i institusjonens omsorgsansvar, og at omsorgsplanen kan inneholde vurderinger knyttet til barnets bakgrunn. Det forutsetter at institusjonen besitter generell kulturkunnskap og i tillegg kan bruke spesifikk intern eller ekstern kompetanse for å ivareta omsorgs- og behandlingsbehovene til barn fra ulike minoritetskulturer. For å kunne ivareta tilsynsoppgaven i forhold til det enkelte barn er det nødvendig at tilsynet forankrer oppgavene sine i vurderinger som er avstemt etter hva som er kulturelt relevant og til barnets beste.

For barn av majoritetskulturen skjer disse vurderingene oftest automatisk, siden de som utøver tilsynet oftest har majoritetstilknytning. For barn av minoritetskulturer er det hensiktsmessig å gi den som skal foreta tilsynet, en eksplisitt påminnelse om det kulturelle perspektivet på tilsynsoppgaven. Dette bør komme frem allerede ved definering av tilsynets formål.

Det foreslås et tillegg til § 2, første ledd, slik at siste setning blir:

Videre skal den som fører tilsyn påse at barna blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet, etniske identitet og kulturelle tilhørighet.

For samisk-språklige barn (barn med samisk som hjemmespråk, førstespråk, hovedspråk) som plasseres i institusjon, kan det være vanskelig å uttrykke seg om følelsesmessige, relasjonelle og konflikthylte temaer på norsk. Dette gjelder selv om barnet behersker hverdags-norsk på en upåfallende måte. Å forutsette at barn i institusjon som har behov for kontakt med tilsynsmyndigheten, skal kunne klare/våge å gjøre dette på et andre-språk, er å begrense samisk-språklige barns rettigheter. Tilsynsmyndighet som ikke behersker samisk, kan benytte tolketjenester for å ivareta barnets rettigheter. Det foreslås derfor et tillegg til § 5 som følger: Samisk-språklige barn skal gis mulighet til å ta kontakt med tilsynsmyndigheten på samisk.

Det er viktig at tilsynsmyndigheten har nødvendig kulturkompetanse til å kunne vurdere observasjoner av barnet, forstå barnets responser, og fange opp de signaler barnet gir om seg selv og sin situasjon (kulturelle koder for bekreftelse, enighet, uenighet, protest, underdanighet, osv kan f.eks. ha motsatt betydning i ulike kulturer). Det er derfor svært viktig at forskriftens § 8 pålegger tilsynsmyndigheten å ta i bruk nødvendig kompetanse ved gjennomføring av tilsynsbesøk. I tilfeller der tilsynsmyndigheten ikke selv besitter kompetansen, må man hente den inn for eksempel i form av ekstern (språk) tolk, kulturtolk eller lignende. Det foreslås derfor at § 8 femte ledd siste setning blir endret til: Ved tilsyn med samiske barn skal tilsynsmyndigheten besitte samisk språklig og kulturell kompetanse

Arbeidet med å endre ovennevnte forskrifter slik at disse samsvarer med øvrig lovverk og de politiske føringene som råder her til lands og internasjonalt, er viktig, ikke minst fordi lovverk har stor betydning i holdningsskapende arbeid. Hjelpespersonell som arbeider direkte med urfolksbarn i vanskelige livssituasjoner trenger entydige signaler og føringer vedrørende betydningen av kulturell tilhørighet og etnisk identitet for barns psykososiale velvære.

Utdanningsnivået i den samiske befolkning er i dag betraktelig hevet. En relativt stor andel av den kvinnelige samiske befolkningen har skaffet seg utdanning på høyskolenivå eller over, og da særlig innenfor helse-, sosial-, og utdanningssektoren. Tilgjengeligheten til kulturell og språklig kompetanse burde derfor ikke lenger være et avgjørende hinder for å gi samiske barn i fosterhjem eller institusjon kulturelt relevant og meningsfylt omsorg og behandling under barneloven i Norge.

Med vennlig hilsen
Norsk Psykologforening

Tor Levin Hofgaard
President